

РАЄЦЬКА Д.Р.,
*студентка групи ЕО-37м, кафедри екології та природоохоронних територій,
факультету гірничої справи, природокористування та будівництва
Державний університет «Житомирська політехніка», м. Житомир*

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НОРМ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ ДО МІЖНАРОДНИХ

В Україні екологічний аудит було започатковано в 1993 р. під час виконання міжнародної басейнової програми «Розвиток управління навколишнім природним середовищем в басейні р. Дніпро» за фінансової, методичної та освітньої підтримки уряду Канади, на основі принципів сталого розвитку. Ця програма передбачала підготовку та реалізацію проектів через навчання екологічного аудиту для різних забруднюючих промислових підприємств (харчової, легкої, металургійної промисловостей).

Була відпрацьована системна методологія спочатку канадських, а потім міжнародних стандартів ISO серії 14000. За результатами програми було підготовлено і видано перший в Україні практичний посібник «Екологічний аудит» (1997).

У 1996 р. було запроваджено ці міжнародні стандарти: ДСТУ ISO 14010:1996, ДСТУ ISO 14011:1996, ДСТУ ISO 1412:1996: «Настанови щодо здійснення екологічного аудиту», побудовані на методології системної функціональної цілісності екологічного управління й аудиту, на досвіді стандартизації екологічного аудиту окремих країнах, зокрема Канади, Великої Британії тощо.

Таким чином, екологічний аудит набув міжнародного законодавчого (регламентного) визнання і застосування. У подальшому було інтегровано методології аудиту систем управління якістю й екологічного аудиту шляхом видання і впровадження міжнародного стандарту ISO 19011:2002 «Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю та/чи екологічного управління».

Наступним кроком мали стати розроблення і впровадження адекватних галузевих, регіональних стандартів зі специфічними механізмами стимулювання і фінансування різних типів екологічного аудиту. Проте цього не сталося, і міжнародні стандарти в Україні практично не було реалізовано.

У 2004 р. набув чинності Закон України «Про екологічний аудит», який утворив правові засади для впровадження екологічного аудиту. На жаль, вони залишились нерозвиненими внаслідок невиконання в силу різних причин прикінцевих положень Закону відносно його внутрішньої гармонізації з іншими Законами України, нормативно-правовими актами.

У Законі не було визначено ролі екологічного аудиту як інструменту національної, державної, галузевої, корпоративної екологічної політики і політики стійкого екологічно збалансованого розвитку; не визначено механізми забезпечення реалізації основних принципів міжнародного та європейського екологічного аудиту.

Більш того, окремі норми Закону суперечать принципів незалежності як основи неупередженості й об'єктивності аудиту. У цілому Закон України «Про екологічний аудит» потребує нової редакції, гармонізації з принципами збалансованого розвитку, доповнень, уточнень, роз'яснень, передовсім щодо обов'язкового екологічного аудиту особливо еко небезпечних об'єктів.

Поширення екологічного аудиту в Україні стримує не лише недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази, але і брак державного і ринкового попиту на еколого-аудиторські послуги. Держава не оцінила значення екологічного аудиту в реалізації національної політики екологічно збалансованого розвитку і не бажає посилити екологічні вимоги до власників підприємств, корпорацій. Ринковому середовищу властиве нівелювання ролі екологічного аудиту в конкурентній боротьбі за вихід на ринки екологічно чистої продукції та послуг, нерозуміння перспективності впровадження систем екологічного менеджменту й аудиту, яке несе значні ринкові і суспільні переваги, а саме:

- поліпшення суспільної та інвестиційної привабливості підприємства, зміцнення загального ринкового і державного іміджу, авторитету;
- нормалізацію функціонування цілісної системи управління, професіоналізм персоналу;
- підвищення екологічної свідомості керівників суб'єктів господарювання, їх екологічної відповідальності, екологізації виробництва, згідно з Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- інтегрованість «продуктової» політики, адекватної вимогам Світової організації торгівлі (СОТ), екологізація життєвого циклу продукції, мінімізація екологічних ризиків, додержання суб'єктами господарювання вимог екологічної чистоти і безпеки;
- захист прав споживача на екологічно безпечну продукцію, узгодження державних і корпоративних інтересів природокористування задля еко безпечного розвитку суспільства, розподіл екологічної відповідальності;
- дотримання правового регулювання заповідної та охоронної справи, розвиток національної екологічної мережі;
- ефективне використання місцевих і державних природоохоронних фондів;

- впровадження у практику принципу «винуватець забруднення платить», відпрацювання економічного механізму його застосування на місцевому, територіальному, галузевому, міжвідомчому рівнях;

- справедливий розподіл еколого-економічної відповідальності між суб'єктами приватизаційного процесу; зменшення інвестиційних ризиків;

- запобігання ризикам виробництва, скорочення витрат підприємств, економію енергії, мінімізація відходів, високі якість і безпека продукції.

Реалізація системних вигод екологічного аудиту залежить від того, наскільки ефективним і методологічно обґрунтованим буде підхід до його розвитку як елемента політики збалансованого розвитку, функціонального інструментарію екологічного управління (корпоративного, галузевого, державного, національного).

Таким чином, системний екологічний аудит – це не тільки один з ефективних функціональних засобів постійного вдосконалення екологічних політик корпорацій, галузей, громадських органів, влади. Це, власне, системний інструментарій екологізації суспільства, програма його екологічно збалансованого, безпечного розвитку.

Екологічний аудит демонструє можливості, ефективність застосування системного підходу, системної методології у практиці, для подолання не тільки екологічних, але й економічних, технологічних проблем виробництва, господарювання, природокористування, енергоефективності.

Саме через екологічний аудит унаочнено справедливість і достовірність засад збалансованого розвитку: все екологічне є економічним, все економічне є екологічним, все екологічне є соціальним.